

ARTICLE HISTORY

Submitted: 13.09.2017

Resubmitted: -

Accepted: 26.09.2017

MIGRANT SMUGGLING: METHODS, WAYS, ROUTES

Abstract

Immigration as one of the most important problems of the humanbeing history, striked to the century we live. While immigration after Cold War had a tendency to feminize, employment in off-the-books sectors and illegalization, September 11 attacks has transformed it-being a global phonemenon- to the most important problem of the nation states.

Migrant smuggling is the illegal migration of people from one country to another for a certain fee. An individual who wants to overstep territorial boundaries by illegal ways needs special services. An immigrant trafficker who takes an entrepreneurial position fullfilling these special services, in order to obtain financial and other material benefits either directly or indirectly, provides illegal entry into a state, which he or she does not bear the nationality or permanent residence of this state. In this article, methods and routes of migrant smuggling will be examined.

Keywords: *migrant smugling, mingrant smugling methods, migrant smugling routes*

Hüdayi Sayın*

lectiō
socialis

* Asst. Prof. Dr. Hüdayi Sayın is a head of department at Istanbul Yeni Yuzyil University, Department of Political Science and International Relations.

MAKALE GEÇMİŞİ

Gönderim: 13.09.2017

Düzeltilme: -

Kabul: 26.09.2017

GÖÇMEN KAÇAKÇILIĞI: YÖNTEMLER, YOLLAR, GÜZERGÂHLAR

Öz

Göç, insanlık tarihinin en önemli sorunlarından birisi olarak yaşadığımız yüzyıla damgasını vurdu. Soğuk savaş sonrası göç, kadınlaşma, kayıt dışı sektörlerde istihdam ve yasadışılaşma eğilimi gösterirken, 11 Eylül saldırıları, artık küresel bir nitelik kazanan göçü, ulus devletlerin en önemli sorununa dönüştürdü.

Göçmen kaçakçılığı, insanların belirli bir ücret karşılığında bir ülkeden başka bir ülkeye yasadışı olarak geçirilmesidir. Yasadışı yollarla teritoryal sınırların aşılmasını amaçlayan birey özel bir takım hizmetlere ihtiyaç duyar. Bu özel hizmetleri yerine getirmede bir tür girişimci pozisyonu alan göçmen kaçakçısı, doğrudan doğruya veya dolaylı olarak mali ve diğer bir maddi çıkar elde etmek için, bir kişinin vatandaşlığını taşımadığı veya daimi ikametgâh sahibi olmadığı bir taraf devlete yasadışı girişini sağlar. Bu makale içerisinde, göçmen kaçakçılığı yöntemleri, yolları ve güzergâhları incelenecektir.

Anahtar Sözcükler: *göçmen kaçakçılığı, göçmen kaçakçılık yöntemleri, göçmen kaçakçılık güzergâhları*

Hüdayi Sayın*

lectiō
socialis

* Yrd. Doç. Dr. Hüdayi Sayın, İstanbul Yeni Yüzyıl Üniversitesi'nde Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Bölüm Başkanı'dır.

Giriş

Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Komisyonu'ndan Ann Gallagher'e göre göçmen kaçakçılığı, insanların belirli bir ücret karşılığında bir ülkeden başka bir ülkeye yasadışı olarak geçirilmesidir. Bu süreçte, kaçırılan insanlar ticari bir alışverişin eşit olmayan ortaklarıdır (Gallagher, 2002, s. 12). Sınır aşan Örgütlü Suçlara Karşı Birleşmiş Milletler Sözleşmesine Ek Kara, Deniz ve Hava Yoluyla Göçmen Kaçakçılığına Karşı Ek Protokol'de, göçmen kaçakçılığı, “doğrudan doğruya veya dolaylı olarak mali ve diğer bir maddi çıkar elde etmek için, bir kişinin vatandaşlığını taşımadığı veya daimi ikametgâh sahibi olmadığı bir taraf devlete yasadışı girişinin temini” şeklinde tanımlanmıştır. Bu tanımlar eşliğinde, göçmen kaçakçılığı suçunun faillerine veya böyle bir suça iştirak etmeksizin, daha önce ülkeye sokulmuş veya girmiş kaçak göçmenleri, maddi menfaat elde etmek maksadıyla, yasal olmayan yollarla ülkeden çıkarılmalara, yasal koşullara uymaksızın ülkede kalmalarını olanaklı kılanlara, bu maksatla sahte kimlik veya seyahat belgelerini hazırlayanlara veya temin edenlere ya da bu suçlara teşebbüs edenlere göçmen kaçakçılığı organizatörü denir. Göçmen kaçakçıları tarafından bu suça itilen mağdurlara ise kaçak göçmen ismi verilir. Uluslararası literatür ve mevzuatta göçmen kaçakçılığı kavramı kullanılmakla birlikte, göçmenlerden farklı statülerde kişilerin de bu kaçakçılık türünün öznesi olmaları nedeniyle «insan kaçakçılığı» kavramının kullanılması daha doğru olacağı ifade edilmiştir (Doğan, 2008, s. 24).

Günümüz göç hareketlerinin genel karakteristiklerinden birisinin yasadışılaşma olduğu kabul edilir. Yasal göç yanında, göç olgusunun diğer bir boyutunu da yasadışı göç eylemi oluşturmakta, bu eylemin gerçekleştirilmesindeki gerek yöntem farklılığı gerekse amacındaki çeşitlilik hareketin niteliğini karmaşık bir yapıya sokmaktadır. Kaçak göçü engellemeye yönelik sıkı denetim politikalarına rağmen, göçmenler, sınırları aşacak yeni yollar ve yöntemler bulmakta ve ülkelerin arka kapılarından içeriye sızmayı başarmaktadır. Yasadışı göçün doğası gereği sağlıklı verilerin oluşturulamaması, kitleselleşmiş bu hareketi açıklayacak teorik çalışmaların yapılmasına olanak tanımamakla birlikte, genel göç hareketleri içinde analiz yapılmaya çalışılmaktadır.

Yasadışılık, göç hareketini belirsiz, melez bir yapıya kavuşturmuştur. Göç veren ülkeler, alan konumuna gelmiş, kaynak, transit ve hedef ülke kavramları karmaşıklaşmıştır. Daha iyi yaşam koşulları arayışının engellenemez doğası, bu sorunla bütün ülkeleri karşı karşıya getirmektedir. Göçün basamak şeklinde gelişmesi, hangi ülkenin kaynak, transit ya da hedef ülke olduğunun ortaya çıkmasını engellemektedir. Özbekistanlı için Türkiye, Türkiyeli için Avrupa ülkeleri merdivenin bir üst basamağına çıkma anlamına gelmektedir. Göç veren bir ülke olarak bilinen Rusya ülkesindeki kaçak göçmenlerden yakınmakta, sıkı denetim uygulamaları geliştirmektedir (Starobin, 2008). Küreselleşme ve iletişim teknolojisinin sınırları ortadan kaldıran gücü, refah toplumlarının çekici faktörlerini, istikrarsız, baskıcı rejimlere sahip ülkelerin vatandaşlarının evlerinden içeri sokmakta ve göçü özendirmektedir.

Göçün üzerinde geliştiği ulusaşırı ağlar ve sosyal sermayenin oluşumu sürecinde ortaya çıkan ihtiyaçların karşılanması özel hizmet kollarını ortaya çıkarır. Göçün yasal prosedür içinde geliştiği durumlarda bile, göçmenlerin ihtiyaç duydukları alt yapı hizmetleri tam olarak sağlanamaz. Yasadışı düzensiz göçün hâkim olduğu toplumsal alanlarda ise, göçmenler özel nitelikli hizmetlere ve aracılara ihtiyaç duyarlar. Bu hizmetler ve aracılar, gerek yasal gerekse yasadışı göçmenin ihtiyacı olacak bağlantıları ve bilgileri kendilerine sunar. Böylece, göç sürecinden yararlanan yeni bir girişimcilik türü ortaya çıkar. Bu nedenle, engellemeye yönelik bütün kontrol tekniklerine rağmen göçün sürmesi, “göç endüstrisine” bağlanmaktadır.

Göç endüstrisi ile “seyahat acenteleri, işçi simsarları, aracılar, tercümanlar, otel sahipleri gibi

yaşamlarını göç hareketlerini organize ederek kazanan birçok kişi, ... göç kanunları konusunda hizmet veren avukatlar ve göçmenlerin sınırdan yasadışı geçişlerini organize eden insan kaçakçılar, ... göçmen işçilerin ailelerine göndereceği paraları transfer etmek için özel finansal sistemler kuran bankalar [anlatılır. Buna ek olarak], ... bazı göç acenteleri, göçmen olarak buldukları ülkelerde bir taraftan manav, din adamı, öğretmen gibi mesleklerde çalışırken, diğer taraftan gönüllü olarak veya yarı-zamanlı olarak kendi vatandaşlarını buldukları ülkeye getirmek için çalışan cemaat üyelerinden oluşur. Bu kategoriye dâhil olan başka bir grup ise, sığınmacılardan ve göçmenlerden aslında var olmayan işler için fahiş ücretler alan vicdansız suçlulardır. Ayrıca, görevlerini suistimal ederek para karşılığında göçmenlere yardım eden bürokratlar ve polisler de bu sahtekârlar grubuna dâhil edilebilir” (Castles & Miller, 2008, s. 162).

Göç, kendine özgü hizmetleri ve araçlarını oluşturduktan sonra çekici bir hal alır. Hizmet ve araçlar göçü özendirir. Simsarlar göçten gelir elde ettikleri için, göçü kolaylaştırıcı organizasyonlar kurmaya devam ederler. “Göç endüstrisinin rahatsız edici ve dikkat çekici yönlerinden birisi de göçmen kaçakçılığına ve ticaretine yönelik organizasyonların giderek artmasıdır. ... İnsan ticaretinden ve kaçakçılığından etkilenen kişilerin sayısı tam olarak bilinmemekle beraber, her ikisi de çok yaygın suçlardır. İnsan kaçakçılığıyla uğraşan çetelerin müşterileri yalnızca ekonomik nedenlerle göç eden kimseleri değil, potansiyel sığınma ülkelerindeki kısıtlayıcı sınır kuralları yüzünden sığınma başvurusu yapamayan meşru mültecileri de kapsar” (Castles & Miller, 2008, s. 163).

1970’lerde başlayan göçün kontrol altına alınması çabaları, Soğuk Savaş, 11 Eylül ve Arap Baharı olarak isimlendirilen otoriter rejimleri sarsan halk ayaklanma, iç savaş süreçlerinin yaşandığı Kuzey Afrika ülkelerinde 2010 sonrası sıkılaştırılarak sürdürülmüştür. Sınır kontrollerinin sıkılaştırılması, vize uygulamaları, yetersiz belgeli yolcuları taşıyan hava yollarının cezalandırılması, işyeri denetimleri, kimlik kontrolleri, sınır ve kalma süreleri aşımının cezalarının artırılması gibi kontrol teknikleri göçmen kaçakçılığı şebekelerini daha da aktifleştirmiştir. Katı yasal düzenlemeler, denetim pratiklerinin sıkılaştırılması insan ticareti ve göçmen kaçakçılığına olan talebi artırmış, mülteci statüsü teminde gerçek gerekçelere sahip kişiler bile göçmen kaçakçılığı şebekelerinin müşterisi olmuştur (Kyle & Koslowski, 2001, s. 349).

1. Yöntemler

Modern bir kölelik tarzı olarak son yıllarda yaygınlaşan göçmen kaçakçılığı, bir kişinin çaresizliğinden yararlanarak yasadışı yollardan bir ülkeden başka bir ülkeye götürülmesi sürecini kapsamakta, gelişmiş teknolojik olanaklardan yararlanmaktadır. Çaresizliğin sömürüsü üzerinden menfaat temini amaçlayan göçmen kaçakçıları, mağdur kitlenin niteliği ve onları sömürünün şekline göre farklı yöntemler kullanmaktadır.

Yasa dışı geçiş faaliyetlerini gerçekleştirebilmek için oluşturulan organizasyonlar, çeşitli hukuki ve mali yükümlülüklerden kaçarak (vergi, fon, sigorta, kuruluş ve çalışma mevzuatının gerekleri gibi) salt bu suçu işlemek için bir şirket kurmak yerine, farklı ülkelerde bulunan irtibat noktaları aracılığıyla uluslararası koordinasyonu sağlamakta ve yasa dışı geçişleri organize etmektedir.

Göçmen kaçakçılığı suçu farklı yöntemlerle gerçekleştirilmektedir. Polis kayıtlarına geçen göçmen kaçakçılığı olayları incelendiğinde, güzergâhlara göre gerçekleştirme yöntemlerinin değiştiği gözlenmektedir. Güzergâhların yanında, hava, deniz ya da kara yolunun kullanımı da yöntem çeşitliliğini artırmaktadır. Farklılıklarına karşın genel hatlarıyla göçmen kaçakçılığı şu şekillerde gerçekleştirilmektedir:

- Hudut kapılarından sahte veya değiştirilmiş belgelerle giriş-çıkış yapılması. Tamamen sahte hazırlanmış ya da gerçek belgelerin üzerinde değişiklikler yapılarak sınır kontrollerini aşarak, hedef ülkeye girilmektedir.

- Havayoluyla vize uygulamayan ülkelere yasal yoldan çıkış yapılarak sonradan temin edilen sahte pasaport veya belgelerle Avrupa ülkelerine geçişin sağlanması. Göçmen kaçakçıları, kaynak ülkeden göçmenleri, vize istemeyen bir ülkeye hava yolu ile getirmekte ve bu ülkede temin edilen sahte pasaport ve vize belgeleri ile birlikte hedef ülkelere aktarmaktadırlar. Böylece kaynak ülke ile hedef ülke arasında bir başka ülke transit geçiş için kullanılmış olmaktadır.

- Karayoluyla tır, kamyon, karavan gibi ulaşım araçlarının zula tabir edilen gizli bölmelerine gizlenilerek karayoluyla giriş veya çıkış yapılması. Göçmen kaçakçıları, hedef ülkelere yasal yük götüren büyük nakliye araçlarına zula ismi verilen gizli bölmeler yaptırmakta, göçmenleri bu bölmelere yerleştirerek, taşımaktadırlar. Göçmenlerin yasal yüklerin içine, arasına yerleştirilerek nakledilmesi de görülen vakalardandır. Göçmenler, yolculuk boyunca iase ihtiyaçlarını yanlarında getirdikleri yiyecekler ile görmekte, tuvalet ihtiyaçlarını buldukları yerde yapmaktadır. Açlık yanında, havasızlıktan, dramatik ölümler yaşanmaktadır.

- Kara sınırlarından yürüyerek veya binek hayvanlarıyla ülkeye giriş yapılması. Çoğunlukla hedef ülkenin sınırlarına kadar kara yolu kitle ulaşım araçları kullanarak gerçekleştirilmekte, sınırlar ise yaya olarak yürüyerek ya da binek hayvanları ile geçilmektedir. Genelde sınır aşma işlemini gerçekleştirme de rehberler kullanılmaktadır. Rehberler, sınır kontrollerinin mümkün olmadığı coğrafi zor noktalar ve sınır aşma yöntemleri konusunda uzmanlaşmış kişilerdir. Sınırın ötesine vardığında, göçmenlere, rahat seyahat edeceği belgeler verilmekte ve yeniden kitle ulaşım araçlarına bindirilerek hedef kozmopolit büyük kentlere nakilleri sağlanmaktadır. Sınırların yaya olarak aşılmasında, öncü göçmenlerin bilgilerinden yararlanarak rehbersiz geçişlere de rastlanılmaktadır.

- Sınır nehirlerinden yüzerek veya botla ülkeden çıkış yapılması. Farklı ülkelerde akan büyük nehirler sınır aşmak için coğrafi olanaklardır. Nehirler yüzülerek ya da botlarla bir başka ülkeye geçme işleminde kullanılmaktadır.

- Çeşitli yollardan ülkeye giren kaçak göçmenlerin, denize kıyısı bulunan bölgelerden teknelerle açıkta bekleyen büyük gemilere götürülerek, başka bir ülke kıyısına ulaşıldığında yine küçük teknelerle kıyılara çıkartılması. Göçmenler, kaçakçılar tarafından öncelikle, yasal olarak gelebilecekleri ya da sınır aşmanın kolay olduğu denize kıyısı bulunan ülkelere getirilmektedir. Kıyı kentlerinde biriktirilen/ toplanan göçmenler, buralardan balıkçı botları ile genelde uluslararası sularda bulunan büyük yük gemilerine götürülmekte ve hedef ülke açıklarına eriştirilmektedir. Açıkta bekleyen gemilerden ise yeniden balıkçı tekneleri ile hedef ülke kıyılarına bırakılmaya çalışılmaktadır. Açık denizlerde yasal yük taşıyan gemiler yanında seyahate elverişli olmayan (kuru yük gemileri, eski gemiler vb.) gemiler ve teknelerin organizatörler tarafından kullanıldığı görülmektedir. Balıkçı tekneleri, taşıyacakları sayının çok üstünde insanı, herhangi bir güvenlik almadan naklederken, açık denizlerde facialara varan olaylar yaşanmaktadır.

Hedef ülke sınır güçlerinin ülke karasularında aldığı önlemler, yolculuk risklerini artırmaktadır. Transit ülke ya da hedef ülkeye varıldığında kaçakçılar göçmenlere gerekli belgeleri vererek, seyahat etmelerini kolaylaştırmaya çalışmaktadır.

- Ülke çıkışında kullanılan yasal belgeyi posta ile geri göndererek bu belgeyi diğer bir kişinin kullanımının sağlanması. Sınır aşacak belgeyi yasal yollarla temin eden kişi, hedef ülkeye varduktan sonra, belgesini posta ile ülkesinde bir başka kişiye göndermekte ve onun da sınır aşmasını sağlamaktadır.

- Ticari yatırım adı altında kurulan şirketler kanalı ile vize ve ikamet izni alınması. Pek çok ülke ticari yatırımları teşvik etmek için yasal muafiyetler getirmektedir. Bu muafiyetlerden yararlanılarak, vize alma işlemi gerçekleştirilerek hedef ülkeye varılmaya çalışılmaktadır. Aynı şekilde kültürel ve sportif amaçlarla seyahatlere tanınan muafiyetlerden yararlanan kaçakçılar, göçmenlere yasal vizeler temin ederek, hedef ülkelere taşımaktadırlar.

- Çeşitli yollarla ülkeye giren kaçak göçmenlerin, o ülkede kalabilmek amacıyla terör örgütleriyle bağlantıya geçerek ve örgütçe düzenlenen sahte belgelerle ilgili makamlara başvuruda bulunup siyasi suçlu olduğunu veya işkence gördüğünü beyanla siyasi iltica talebinde bulunması. Hedef ülke otoriteleri tarafından kabul edilen siyasi muhalif örgütlerin hazırladıkları belgeleri temin eden göçmenler, iltica hakkı elde ederek, sınırlarını yasadışı olarak aştıkları ülkelerde yasal statü kazanmaktadırlar. Ekonomik ilticacı olarak adlandırılan pek çok göçmen, siyasi muhalif yapılarla ilişki içerisinde olmasa bile, kaynak ülkedeki siyasi muhalefete hedef ülkede tanınan muafiyetlerden yararlanma yollarını aramaktadır. Ülkelerinde siyasi düşünceleri nedeni ile hukuk dışı muamelelere maruz kalan kişi ya da gruplara karşı iltica hakkının tanınmasını, uluslararası hukuk talep etmekte ve gelişmiş, demokratik hedef ülke kamuoyları makul karşılamaktadır. Bunu suistimal eden kaçakçılar, ekonomik nedenlerle göç edenlerin de siyasi iltica hakkından yararlanmasının yollarını aramaktadır.

2. Yollar

Yasadışı göç, kara, deniz ve hava yolları kullanılarak gerçekleşmektedir. Göçmen kaçakçıları, insanların kara, deniz, hava yolları ile sınırları aşmalarını sağlamaktadır.

2.1. Kara Yoluyla Gerçekleştirilen Yasadışı Göç

Karayoluyla yasadışı girişlerde en sık görülen yöntem, sınır kapıları dışında kalan, fiziki yapıdan kaynaklanan nedenlerle kontrolün güç olduğu arazi kesimlerinden yaya olarak veya binek hayvanları kullanılarak sınırın geçilmesidir. Genelde, göçmenlerin sınırları aşmalarına bölgeyi ve sınır kontrol yöntemlerini bilen rehberler yardımcı olur. Rehberler, göçmen kaçakçılığı organizasyonlarının elemanıdır ve göçmenlere sahte seyahat belgeleri temin etmede de yardımcı olurlar. Göçmenlerin, yaya olarak ya da binek hayvan sırtında sınır aşma işlemini bireysel olarak, yardım almadan gerçekleştirdikleri de bilinmektedir. Göçmenler, kendilerinden önce aynı yolları kullanan kişilerin bilgilerinden yararlanarak, bu tarz maceralı yolları tercih ederler.

Karayolu ile göçmen kaçakçılığında kullanılan diğer bir yaygın yöntem, kamyon, otobüs ve benzeri kitle ulaşım araçları ile gerçekleştirilir. Yük nakilyesinde kullanılan büyük kasalı araçlarda, gizli bölmeler yapıp, göçmenler içine yerleştirilir. Aynı şekilde, göçmenler yükün içinde/arasında

nakledilirler. Tamamı sahte düzenlenmiş ya da gerçek belgelerin bir kısmı değiştirilerek hazırlanan seyahat belgeleri ile insanların nakledilmesi de karayolu ile insan kaçakçılığı yöntemlerindedir.

2.2. Deniz Yoluyla Gerçekleştirilen Yasadışı Göç

Göçmen kaçakçıları, deniz yolu ile gerçekleştirdikleri organizasyonlarda önce göçmenleri karayolu ile denize kıyısı bulunan ülkelerde toplarlar. Daha sonra göçmenler limana, genelde ıssız bir koy veya sahile taşınarak, deniz aracına bindirilirler. Genelde, yük taşımada kullanılmayacak eski gemi ve tekneler tercih edilmektedir. Açıkta bulunan büyük yük gemilerine, küçük teknelerle taşınır ve hedef ülke açıklarında yine teknelerle kıyılara taşınırlar.

Deniz yolu yasadışı göç hareketinde bireysel olarak, deniz araçlarına kaçak olarak binmek sıklıkla denenen yöntemlerdendir. Yakın kıyılardan yüzerek hedef ülkeye varma çabaları yanında küçük botlarla sahile çıkılmaya çalışılmaktadır.

Deniz yolu ile yasadışı sınır aşmanın hem yasadışı göçmenler hem de göçmen kaçakçılığı örgütlerince seçilmesinin nedeni maliyetin ve riskin hudut kapılarından ve hava yolundan sahte belgelerle geçme yönteminden daha az olmasıdır.

2.3. Hava Yoluyla Gerçekleştirilen Yasadışı Göç

Hava yolu ile yasadışı göç, tamamı sahte ya da gerçek belgelerin kısmi değiştirilmesi suretiyle düzenlenen seyahat belgeleri ve de doğrudan başkasına ait gerçek belgelerin kullanılması (Öğdü, 2005, ss. 24–26) ile gerçekleştirilir. Kültürel, sportif ve ticari muafiyetlerden yararlanılarak hazırlanan gerçek belgelerle de göçmenlerin kaçırılması sağlanmaktadır.

Havaalanlarında sınır kontrollerinin çok sıkı uygulanması nedeni ile belgesiz seyahat mümkün değildir. Sahte belge kullanılarak yasadışı sınır aşma genelde havayoluyla denenir. Bu nedenle de, havayolu sınır kontrollerinde sahte belgeli seyahatlere ilişkin polis yakalamaları kara ve deniz yollarına göre daha yüksektir.

3. Güzergâhlar

Göç, bir güzergâh üzerinde, belirli rota üzerinde hareket edilerek gerçekleştirilmektedir.

Üç büyük göç akımı, işgücü ihtiyacı duyan alanlara doğru bir yönelime işaret etmektedir. İşgücü ihtiyacı, dünyanın geri kalmış, nüfusunu besleyemeyen bölgelerinden insan kaynağının hareketlenmesine neden olmuştur. Doğal afetler, savaşlar ve baskıcı yönetimlerden kaçarak göç kervanına katılan insanların rotası da iş ve dolayısı ile aş olanaklarının daha fazla olduğu sanayileşmiş ülkelere doğru gerçekleşmiştir.

Soğuk Savaş sonrası, dünya sistemi tek kutuplu küresel bir düzene geçerken, Afrika, Asya kıtalarının geniş coğrafyasından ve Kafkaslar, Ortadoğu ve Balkanlar gibi istikrarsız ve kitlesel kıyımların yaşandığı bölgesel alanlardan, istikrarlı demokratik rejimlerin hüküm sürdüğü Batılı gelişmiş ülkelere doğru zincirleme göç şeklini alan insan akımı hareketlenmiştir. Emek piyasasının ihtiyaç duyduğu genellikle erkek göçmenlerin oluşturduğu eski işgücü göçü gibi çocukların da dâhil olduğu çoğunluğunu kadınların oluşturduğu günümüz göçünün rotası da gelişmiş ülkelere doğrudur.

Ana çizgileri ile güneyden kuzey, doğudan batı ekseninde meydana gelen göç güzergâhları, hedef

alanlardaki daha iyi olduğu kabul edilen yaşam koşullarını işaret eder. Göçün rotası sosyal bir coğrafya üzerinde ilerler. Göçmenler, kendilerinden önce gidenlerin bıraktıkları ekmek kırintılarını izleyerek, örülmüş ağların üzerinden kendilerine daha iyi yaşam, yani aş olanakları sunacak ülkelere yönelirler. Göçün güzergâhı, istikrara, huzur beklentisinin karşılanmasına doğrudur.

Modern göçün kadınlaşmasının yanında bir diğer genel eğiliminin yasadışılaşma olduğu söylenmişti. Bu yasadışılaşma, güzergâhında bulunan ve onlarla ilişkili tüm ülkeleri etkileyerek göçmen kaçakçılığı sorunu ile karşı karşıya getirmektedir. Daha iyi yaşam koşullarına doğru harekette, çekici faktörleri sunan her ülke bir basamak pozisyonu almakta, daha iyinin arayışı sürüp gitmektedir. Daha iyinin belirsizliği, arayışın sonlandırılmasını engellediği gibi, içinde hareket edilen sosyal coğrafyayı da sınırsızlaştırmaktadır. Afganlı için İran, İranlı için Türkiye, Türkiyeli için Almanya daha iyi koşullar sunmakta, göç alan ve veren ülkeler kavramsal olarak birbirine girmektedir. Böylece, öncü göçmenlerin ördükleri ağlar ve göçmenlerin sahip oldukları sınırsız sosyal sermayeler, göç güzergâhlarını sayısız çeşitlendirmekte, süreçlere sonsuz şekil katmaktadır. Benzer şekilde, kaynak, transit ve hedef ülkeler göç süreci içerisinde, fırsat yapılarında değişikliklere uğrayarak, konumlarını değiştirmektedir. Örneğin Türkiye, göçe kaynaklık eden bir ülke iken, transit ve hedef ülke konumuna gelmiştir. Öte yandan Avrupa Birliği içinde sınır denetimlerinin ortadan kalması, Yunanistan ve İtalya gibi ülkeleri transit ülke olmaktan çıkartmış, hedef ülke konumuna getirmiştir.

Göç güzergâhlarını, söylenildiği gibi sınırsız sayıda çoğaltmak mümkündür. Güzergâhlar incelendiğinde, kaynak bölgeler olarak, Asya ve Afrika ülkeleri yanında istikrarsız ve iç/dış savaş koşullarının yaşandığı Ortadoğu ve Kafkaslar gibi bölgeler görülmektedir. Göç rotası üzerinde bazen tek ülke transit olarak kullanıldığı gibi bazen birden çok ülkede bekleme yapılmaktadır. Göç güzergâhında hareket bir süreç içermektedir. Rota üzerinde bulunan bir transit ülke, hedef ülkeye dönüşebilmekte, yıllarca süren bir yerleşim yeni göç ülke hedefleri terk edilebilmektedir. Yasal, ekonomik ve siyasal fırsat yapıları, kötü yaşam koşullarından kaçarak daha iyi koşullara yolculuğu sürdürmektedir.

Göç akımlarının işgücü ihtiyacı duyan ülkelere doğru bir güzergâh izlediği yukarıda belirtildi. Bu rota yasal göç için oluşurken, göç ağları da örüldü ve olası yeni göçmenlerin kullanabilecekleri sosyal sermayeleri oluştu. Doğal olarak yasadışı göçte bu zeminde gelişti. Göçmen kaçakçıları, kendilerinden önce kullanılmış ve işlenmiş güzergâhlar üzerinde hareket ettiler. Böylece, yasal göçün rotası, yasadışının da izleyeceği istikameti belirledi.

Göç rotasının izlenmesi bizi coğrafi alanları esas alan bir yaklaşıma götürmektedir. Oysa göç, sadece, birbirinden sınırlarla ayrılmış coğrafi mekânların aşılması olayı değildir. Göç, sosyal coğrafyanın da verilerini değerlendirmeyi zorunlu kılmaktadır. “Devletlerarası göç kaynaklı sosyal alanlar, sınırları belirgin teritoryumlarla birbirinden ayrılmaktadır. Alan, teritoryumlar ya da mekânlar içi/arası aktörlerin sosyal ve sembolik ilişkilerine dayanır. Dolayısıyla alan kavramı, sadece fiziksel özellikleri kapsamamakta, aynı zamanda kişiler ve kolektif gruplar arası sosyal/sembolik bağları, subjektif yargı, değer ve anlamlandırmaları da içine almaktadır. Buna göre alan ve mekân, alanın verili ilişkileriyle birlikte farklı teritoryal mekânları da içermesi açısından ayrılmaktadır. Bu noktada önemli olan, göç sürecinde sosyal alanların sınıraşırı genişlemesi için coğrafi hareketliliğin bir koşul olmaktan çıkmasıdır. Bu durum, coğrafi uzaklık durumunda bir sosyal yakınlaşma yaratabilen iletişim araçları sayesinde gerçekleşmektedir” (Faist, 2003, ss. 20–12).

Coğrafyacı bir bakış açısı ile güzergâhların tespiti, gelişmiş ülkelere doğru bir akımı veri olarak

sunduğu için ırkçı bir yaklaşım içerdiği yönünde eleştirilere muhatap olmuştur. Bu yaklaşımın, gelişmiş ülkeler ekonomik yapılarının ihtiyaçlarının teşvikini dikkate almadığı yönlü kritikler, haksız argümanlar içermez. Bunların yanında, Doğu ve Güney ekseninden Batı ve Kuzey eksenine yönelen göçün, gerginlikleri nakledip, güç ve saygınlıkları dengeleyerek, toplumsal sistemler arasında etkileşimi sağladığı kabul edilmelidir (Joachim & Nowotny, 1973, s. 19).

Göç güzergâhları gelişerek çeşitlenmektedir. Eski göç yolları kullanılmaya devam ettiği gibi, göçmenler hedeflerine varmak için yeni rotalar bulmaya çalışmaktadır. Değişen kontrol teknikleri, iletişim ve ulaşımı kolaylaştıran teknolojik gelişmeler, yasal olanaklar gibi fırsat yapılarının çeşitliliği göç güzergâhlarının şekillenmesine neden olmaktadır. Bütün bunlara rağmen, göç akımları incelendiğinde göç güzergâhlarının ilerleme rotasını tespit mümkündür.

3.1. Afrika Güzergâhı

Dünyadaki göç popülasyonunun önemli bir kısmı Afrika kökenlidir. Göç veren ülkelerin önemli bir grubu bu kıtada olmakla birlikte, Afrika'da göç alan ülkeler de bulunmaktadır. Güney ve Orta Afrika kaynaklı göçmenler Kuzey Afrika ülkelerini transit ülkeler olarak kullanmakta, buralarda bekleyip, İtalya, İspanya, Portekiz, Yunanistan'a girip, oradan Kuzey Avrupa ülkelerini hedeflemektedirler. Kuzey Afrikalılar, deniz yolu ile İtalya ve Yunanistan üzerinden Kuzey Avrupa ülkelerine, kara yolu ile Lübnan, Suriye üzerinden Türkiye'ye geçerek, oradan da Avrupa ülkelerine varmaya çalışmaktadırlar. Aynı şekilde, Irak, Suriye ve Lübnan'lı göçmenler, Güney Kıbrıs Rum kesimi üzerinden Türkiye'ye, Yunanistan üzerinden İtalya'ya geçerek, Avrupa ülkelerine varmaktadırlar.

Suudi Arabistan, Bahreyn gibi zengin Arap ülkeleri de göçmen Afrikalıların hedef ülkelerindedir. Bunlar yanında, Libya, Lübnan ve Türkiye gibi transit ülkeler artık hedef ülke konumuna gelmiştir.

Afrikakökenliler Amerika Birleşik Devletleri ve Kanada'yı da göç güzergâhı olarak benimsemişlerdir. Öte yandan Pakistan ve Hindistanlılar, Kenya'ya, Rusya, Ukrayna, Çekoslovakya, Romanya, Bulgaristan, Tayland, Çin ve İngiltere vatandaşları ise Güney Afrika'ya göç etmek istemektedirler.

3.2. Asya Güzergâhı

Asya kökenliler diğer bir büyük göç popülasyonunu oluşturmaktadır. Bağladeş, Sri Lanka, Hindistan, Afganistan, Pakistan'lı göçmenler, Avrupa ülkelerine varmak için, İran ve Kafkaslar üzerinden Ukrayna ve eski Doğu Bloğu ülkelerini, Hazar Denizinin kuzeyinden Rusya ve Polonya'yı ve ayrıca İran ve Türkiye üzerinden Balkan ülkelerini transit olarak kullanmaktadırlar. Sri Lanka, Çin, Bağladeş, Hindistan, Pakistan'lı göçmenler, Hint Okyanusu, Kızıldeniz, Süveyş Kanalı üzerinden Lübnan, Suriye, Güney Kıbrıs Rum kesimini transit olarak kullanıp Yunanistan ve İtalya; Pakistan, Afganistan, İran, Irak'lı göçmenler ise, Suriye ve Lübnan üzerinden deniz yolu ile Güney Kıbrıs Rum kesimine vararak Yunanistan ve İtalya'yı hedeflemektedirler. Aynı şekilde, Irak ve İran'lı göçmenler legal olarak hava yolu, illegal olarak kara yolu ile Türkiye'ye girmekte, sonrasında Bosna-Hersek, Hırvatistan, Çekoslovakya üzerinden Avrupa ülkelerine varmaktadırlar.

Hindistan nüfus yoğunluğu nedeni ile Asya göç trafiğinde önemli bir yere sahiptir. Hindistanlı göçmenler, Birleşik Arap Emirlikleri, Katar, Suudi Arabistan, Türkiye, Avrupa ülkeleri, Amerika Birleşik Devletleri, Kanada'ya erişmeye çalışırken, Bağladeş ve Nepal'liler de Hindistan'ı hedeflemektedirler.

Dünyanın en büyük nüfusunu barındıran Çin de göç trafiğinde önemli bir rol almaktadır. Çinli göçmenler ise Avrupa ülkelerine girmek için hava yolunu kullanarak, Moskova üzerinden

Belgrad'a; İstanbul'dan Amsterdam ve Brüksel'e; Güney Kıbrıs Rum kesiminden Yunanistan ve İtalya'ya erişmeye çalışmaktadırlar. Çin'li göçmenler Amerika Birleşik Devletleri ve Kanada'yı da göç güzergâhı olarak benimsemişlerdir. Filipin, Burundi, Tailand, Taivan'lı göçmenlerde deniz yolunu kullanarak Avusturalya'ya erişmeye, bütün yolları deneyerek Japonya, Amerika ve Avrupa ülkelerine girmeye çalışmaktadırlar.

Asya'da göç veren bir başka önemli ülke Rusya'dır. Rusya'lı göçmenler, Kosta Rika, Meksika, Birleşik Devletler, Kanada, Pakistan, Tailand, Malezya, Filipin, Güney Kore, Japonya, Türkiye, İsrail ve Birleşik Arap Emirlikleri ve Avrupa ülkelerini tercih etmektedir. Dağılan Sovyet Bloğu içinde yer alan Rusya ve Türk Devletleri fuhuş amaçlı insan ticaretinin önemli kaynakları arasında yer almaktadır (Malarek, 2004, ss. 15–35). Sovyet Bloğunun dağıldığı 90 yılların başlangıcında Rusya merkezli gelişen bu ticaretin mağdurlarının son yıllarda Asya Türk devletlerin yaygınlaştığı görülmektedir. Bir Asya ülkesi olarak Japonya ise Güney Amerika ülkelerinden Brezilya ve Kolombiya'dan göç almaktadır.

Dağılan Sovyet Bloğuna dâhil Türk devletlerinde Özbekistan, Tacikistan, Türkmenistan, Kırgızistan, Kazakistan da önemli bir grup göç nüfusuna sahiptir. Bu ülkelerden gelişmiş Asya ülkeleri Endonezya, Malezya, G.Kore, Tailand, zengin Arap ülkeleri, Avrupa ve Amerika ülkeleri göç almaktadır. Asya Türk ülkelerinin göç nüfuslarının en önemli bölümü soydaşlık bağı ile bağlı oldukları Türkiye'ye gelmektedir. Bu ülkeler İran, Pakistan ve Rusya'ya da göç vermektedirler.

3.3. Amerika Güzergâhı

Göç tarihinde özel bir yere sahip Amerika, modern göç literatüründe göç alması ve kıta içi hareketlerle genişçe işlenmiştir. Kuruluşlarını göçmenlerle gerçekleştiren Birleşik Devletler ve Kanada halen göçmenlerin varmak istedikleri hayal ülkeler olmaya devam etmektedir. “Amerikan Rüyası”nın peşinde binlerce insan yasal ya da olmayan yollarla bu ülkelere girmeye ve şanslarını bulmaya çalışmaktadırlar. Deniz ve hava yolu ile diğer kıtalardan, kara yolu ile kıta içi insan hareketi kıtanın göç güzergâhlarını belirlemektedir.

Kıta içinde güneyden kuzeye doğru beliren insan hareketlerinin yanında özellikle Güney Amerika ülkelerinden gelişmiş Kuzey Avrupa ülkeleri, Japonya, Hong Kong, İsrail gibi ülkelere göç verilmektedir. Kıta içinde Küba, güney'de komşularına ve kuzey'de Birleşik Devletler'e girmek isteyen müstakbel göçmelere sahiptir.

Afrika kökenli göçmenler, Kuzey Afrika, Avrupa ülkelerini transit olarak kullanıp, Amerika'ya varmaya çalışmaktadırlar. Afrika'da Mali, Etopya, Nijerya'lı göçmen grupları Amerika kıtasında kurulmuş ağlara sahiptirler. Afrika kökenliler için Amerika macerası genelde deniz yolu ile denenmektedir.

Asya ülkelerinden, direkt ya da Orta ve Güney Amerika ülkeleri kullanılarak Kuzey Amerika ülkelerine girilmeye çalışılmaktadır. Özellikle Çinli göçmenler, kıtaya girişi kolaylaştıracak güçlü ağlara sahiptirler. Amerika, Hintli göçmenler için de seyahat ve girişi kolaylaştıracak yapısal fırsatlar sunmaktadır. Filipinler, Burma, dağılan Sovyet Bloğu içinde yer almış Türk devletleri ve Rusya vatandaşları da Amerika'ya varmayı hedeflemektedirler.

3.4. Avrupa Güzergâhı

Avrupa, özellikle kuzeyindeki ülkeler göç alan ülkeler arasında yer almaktadır. Avrupa ülkelerinin vatandaşlarının gelişmiş Afrika, Asya ve Amerika kıtasındaki ülkelere göç etmeleri yanında sıcak,

doğal zenginlikleri bulunan ülkelere de emeklilik göçü şeklinde yerleştikleri görülmektedir.

Yukarıda özellikle Afrika ve Asya ülkelerinden Avrupa ülkelerine göç genişçe işlenmiştir. Almanya, Hollanda gibi gelişmiş Kuzey Avrupa ülkelerine Afrika, Asya'lı göçmenlerin yanında Güney Amerikalı sanayileşmemiş ülke vatandaşları göç etmektedirler. Göç rotaları içinde "Almanya Rotası" olarak adlandırılan, gelişmiş Kuzey Avrupa ülkelerine yönelik yukarıda verilen üç kıtadan göçmen akınını gösteren bir güzergâh bulunmaktadır.

Bunların yanında fuhuş amaçlı insan ticaretinde Avrupa kıtası ön plana çıkmış durumdadır (Malarek, 2004, ss. 15–35). Bu çağdaş kölelik tarzı mağdurları kaynaklık eden dağılan Sovyet Bloğu içinde, Rusya, Ukrayna, Moldovya, Slovenya, Slovakya, Romanya, Bulgaristan, Polonya gibi ülkeler kökenli kadınlar, bütün Avrupa coğrafyasına yayılarak cinsel sömürünün aracı durumuna düşürülmüşlerdir. Aynı ülkelere ait kadın emeğinin Avrupa piyasasında ev işleri, bakıcılık gibi enformal sektörlerde de kayıtdışı kullanımı yaygındır.

Sonuç

Göç, sınır aşma eylemidir. Göçün aştığı sınırlar sadece coğrafya ile izah edilemez. Siyasal, toplumsal, hukuksal sınırlar da göç ile birlikte aşılır. Ulusal normatif kurumsal yapıların olanakları ile planlanamayan ve uygulanamayan yer değiştirme faaliyeti olarak göç, başladığı andan itibaren özel hizmet kollarını kendiliğinden yaratır. Yasadışı, düzensiz göç, bu hizmet kollarını yürütecek araçları ortaya çıkartır ve bu araçların ekonomilerini yapılandırır. Göçmenin satın aldığı hizmetler, yasadışı olduğu kadar yasal yapıların da ücretlerini içeren bir tür girişimcilik kılığına bürünür. Yasadışı göçün ekonomisi ihtiyaç duyulan özel hizmetlerin bedeli olarak katlanarak büyür ve bu bedel zorunlu göç şartlarında çaresizliğin sömürüsü düzenine dönüşür.

Göç, sadece, birbirinden sınırlarla ayrılmış coğrafi mekânların aşılması olayı değildir. Göç, sosyal coğrafyanın da verilerini değerlendirmeyi zorunlu kılmaktadır. "Devletlerarası göç kaynaklı sosyal alanlar, sınırları belirgin teritoryumlarla birbirinden ayrılmaktadır. Alan, teritoryumlar ya da mekânlar içi/arası aktörlerin sosyal ve sembolik ilişkilerine dayanır. Dolayısıyla alan kavramı, sadece fiziksel özellikleri kapsamamakta, aynı zamanda kişiler ve kolektif gruplar arası sosyal/sembolik bağları, subjektif yargı, değer ve anlamlandırmaları da içine almaktadır. Buna göre alan ve mekân, alanın verili ilişkileriyle birlikte farklı teritoryal mekânları da içermesi açısından ayrılmaktadır. Bu noktada önemli olan, göç sürecinde sosyal alanların sınıraşırı genişlemesi için coğrafi hareketliliğin bir koşul olmaktan çıkmasıdır. Bu durum, coğrafi uzaklık durumunda bir sosyal yakınlaşma yaratabilen iletişim araçları sayesinde gerçekleşmektedir" (Faist, 2003, ss. 20–21).

Yasadışı göç ekonomisinin büyüklüğü göçmen kaçakçılığını cazip kılar. Kaçakçılar, umutları canlı tutarak göçü özendirirler. Kazançları arttıkça, sağladıkları hizmetleri çeşitlendirir, göçü teşvik eder, organizasyonlarını profesyonelleştirir ve yeni teknolojilerden yararlanırlar. Ördüğü ağları ve örgütlerini uluslararasılaştırırlar.

Göçmen kaçakçılığı, göçmenin ve onun yolunu çizen kaçakçının belirlediği güzergâhın olanaklarına göre şekillenir. Güzergâh ve yollar yöntem çeşitliliğini artırır. Genel bir eğilim ile göç gelişmiş ülkelerin güzergâhına doğru ve yönünde gelişir. Göçmen, yaşamsal ihtiyaçlarını göreceği, barınma ve iş imkânı bulacağı bölgelere, doğru seyrederek. Göçün rotası, sosyal bir coğrafya üzerinde ilerler. Göçmenler, kendilerinden önce gidenlerin bıraktıkları ekme kırıntılarını izleyerek, örülmüş ağların üzerinden kendilerine daha iyi yaşam, yani aş olanakları sunacak ülkelere yönelirler. Öncü göçmenlerin ördükleri ağlar ve göçmenlerin sahip oldukları sınırsız sosyal sermayeler,

göç güzergâhlarını sayısız çeşitlendirmekte, süreçlere sonsuz şekil katmaktadır. İstikrarsız ve çatışmaların yaşandığı bölgeler boşalırken, gelişmiş ülkelere doğru insan hareketi artar ve bu zincirleme gelişir. Göç, dümenini huzur ve istikrar rotasına doğru yönlendirir. Güzergah boyunca her ülke yeni bir basamak olarak sosyal coğrafyayı sınırsızlaştırır ve siyasal coğrafyanın çizdiği sınırları tahrip eder.

Göçmen kaçakçıları, kara, deniz, hava yolları ile sınırların aşılmasını organize ederler. Kaçakçı, başlangıçta yasal yolların üzerinde yürür ve keşfettiği açıkları mesleğinin avantajlarına dönüştürür, böylece yasal olanaklar, yasadışı göçün zeminini belirler. Kara, deniz ve hava yollarının kullanılması bu yollara uygun imkan ve riskleri de beraberinde getirir. Kaçakçının profesyonelliği, imkanları maksimum kullanması, riskleri ise azaltmasıyla ortaya çıkar. Yolların sağladığı imkanları ortaya çıkartma ve göçü organize etme kırsal bölgeyi rehberlik yapacak kadar bilme, araçlara zula yapmak, denizcilik, evrak sahteciliği gibi ek uzmanlıkların da yasadışı göç ekonomisinin içine sokar. Zorunlu göçün kitleleştiği dönemlerde, canlarından başka kaybedecek şeyleri olmayan kişilerin hizmet talebinin ortaya çıkması kaçakçının kazancını artırır ve onun meslek risklerini azaltır.

Erkek işgücünün yarattığı göç hareketlerine Soğuk Savaş'ın sona ermesi ile birlikte kadın işgücü de katılmıştı. 2010 sonrası istikrarsız, çatışmaların yoğunlaştığı bölgelerden çıkan çocuk ve yaşlılar da kitlesel göçe dahil oldu. İşgücü göçü görece planlanmaya uygunken, yeni kitlesel göç bütün planlamaları yıktı ve beraberinde getirdiği sorunları katlayarak artırdı. Kurulan sömürü düzeni çarklarına çocuk ve yaşlıları da kattı. Göçmen kaçakçılığı meslek kayıplarına kıyılarıımıza vurmuş çocuk cesetlerini ekledi.

Göç güzergâhları gelişerek çeşitlenmektedir. Eski göç yolları kullanılmaya devam ettiği gibi, göçmenler hedeflerine varmak için yeni rotalar bulmaya çalışmaktadır. Değişen kontrol teknikleri, iletişim ve ulaşımı kolaylaştıran teknolojik gelişmeler, yasal olanaklar gibi fırsat yapılarının çeşitliliği göç güzergâhlarının şekillenmesine neden olmaktadır.

KAYNAKÇA

- Castles, S., & Miller, M. J. (2008). *Göçler Çağı Modern Dünyada Uluslararası Göç Hareketleri*. İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Doğan, K. (2008). *Göçmen Kaçakçılığı Suçu*. Ankara: Seçkin.
- Faist, T. (2003). Sınırları Aşmak Devletaşırı Alan Konsepti. İçinde T. Faist (Ed.), *Devletaşırı Alan: Almanya ve Türkiye Arasında Siyaset, Ticaret ve Kültür* (ss. 15–56). İstanbul: Bağlam Yayınları.
- Gallagher, A. (2002). Trafficking, Smuggling and Human Rights: Tricks and Treaties. *Forced Migration Review*, (12), 25–28.
- Joachim, H., & Nowotny, H. (1973). *Migration: Ein Beitrag zu einer soziologischen Erklärung*. Stuttgart: F. Enke.
- Kyle, D., & Koslowski, R. (2001). *Global Human Smuggling*. Baltimore, Londra: John Hopkins University Pres.
- Malarek, V. (2004). *Nataşalar: Yeni Küresel Seks Ticaretinin İyüzü*. Ankara: Bilgi Yayınevi.
- Öğdü, M. İ. (2005). *Yasadışı Göç, Türkiye'nin Çıkarları Açısından Bir Çözümleme*. TODAİE.
- Starobin, P. (2008). Cezbedici Sibirya. *National Geographic Türkiye*, (86), 118–143.